

צדיק לא עוזב: הדיאלוג המבריק ומחיה הנפשות בין רבי יהושע ליהודי אלכסנדריה

מנהיגות היא מושג נצחי: היא מתחילה בחיים ונמשכת גם הלאה. כמו רועה שאינו נוטש את הכבשים, הוא אינו שוקע בחלילו ובהתעלותו ומשאיר את הצאן לאנחות, אלא מוסר נפשו להגנתם, כך רועה ישראל אינו נפרד מבני דורו. הוא לא מתעלס בתענוגי הנשמה למעלה, אלא עולה ברגל אחת ומשאיר כאן את רגלו השנייה.

ב"ה | פרשת חוקת | תשפ"ג

אנו רוצים לחקור את הקשר הנצחי עם נשיאי ישראל, באמצעות סוגיה מסתורית בדפיו האחרונים של התלמוד הבבלי. זה דיאלוג עמוק ומבריק בין חכם הרזים, התנא רבי יהושע בן חנניה, ובין קבוצת גולים שנטשה את ארץ ישראל לאלכסנדריה במצרים וכאבה את בחירתה הרעה.

בפתח הדברים נקדים שזה המסר העיקרי של פרשת חוקת. פרשתנו אינה רוצה שנדבר בקדרות וייאוש על סילוקם של צדיקים, אלא ההיפך: נחפש את ההיבט החיוני בתוך מה שנראה כהיפך החיים.

הנה מבנה פרשת חוקת מעלה קושיה בולטת, שמטרידה את המפרשים בכל הדורות: איך הגיע לכאן החלק הראשון של הפרשה, שעל שמו נקראת כולה: חוקת פרה אדומה?

ניזכר בנקודת הזמן בה נמצאים: אנו נמצאים בנקודת הקריסה של

אחת התופעות הרוחניות המדהדות היא, השפעתם של הצדיקים בעולם הזה אחרי הסתלקותם. התופעה בולטת בהגשמת תפילות שנישאות על קברי הצדיקים, אבל נוכחת גם בדרכים אחרות, כאשר יהודים כותבים אל הצדיק, הולכים בדרכיו ולומדים בתורתו וזוכים לראות את נוכחותו הפלאית בחייהם. בהערה! הובא סיפור מטלטל, שזכיתי להיות עד לו ביחד עם שלוחי הרבי בגדרה.

ההנחה היא שמנהיגות היא מושג נצחי: היא מתחילה בחיים ונמשכת גם הלאה. כמו רועה שאינו נוטש את הכבשים, הוא אינו שוקע בחלילו ובהתעלותו ומשאיר את הצאן לאנחות, אלא מוסר נפשו להגנתם, כך רועה ישראל אינו נפרד מבני דורו. הוא לא מתעלס בתענוגי הנשמה למעלה, אלא עולה ברגל אחת ומשאיר כאן את רגלו השנייה.

1 לפני חמש שנים, באחד הערבים בתחילת תמוז תשע"ח, רטט הטלפון בכיסי. על הצג היה כתוב "ערן ראובני", בחור מתוק שמתפלל אתי בבית הכנסת. את הצרחות שלו היו יכולים לשמוע בלי הטלפון: "הרב, אחי, גיסת, איזה אסון". לקח לי דקות להציל שבירי מילים ולהבין את הטרגדיה.

אחיו שגר בגדרה, איתן ראובני, עבר עם אשתו, ליאורה, מסלול מפרך ללידת ילדים. נולדה להם בת אחת ואחר כך נדרשו 13 שנים של הפרייות כדי ללדת בת נוספת, ענבר. בשבת האחרונה, ענבר בת השש וחצי, פיתחה וירוס של הקאות והלב של האבא אמר שמשוהו לא טוב קורה. הוא לקח אותה לבדיקות בבית הרפואה קפלן ותוך שעתיים היא לא הייתה בעולם.

"איזה אסון", צעק ערן באוזניי בטלפון, "הבנות הן כל החיים שלהן ולא תהיה אחרת. גיסתי נמצאת 19 וחצי שנים אחרי החתונה ואף רופא לא יחזיר אותה לטיפולים". הוזמנתי לרבר בסעודת גמר השבעה שהתקיימה בבית חב"ד גדרה, אצל יבדלחט"א השלוחים הרב בני קרניאל והנוך גכטמן, ולא מצאתי מילים. הנפש התמוטטה לנוכח עיניו הקרועות של האבא.

חלפו עשרה חודשים ושוב קיבלתי הודעת וואטספ מערן ראובני: "הרב, איזו בשורה, גיסתי ילדה בן". מתברר שחודש אחרי האסון, 20 שנה אחרי החתונה, היא הרתה פתאום באופן טבעי ומה שלא קרה בגיל 25 - התרחש בגיל 45 בצורה ספונטאנית. אבל הנה הפרט החשוב: הפטירה ל"ע הייתה בשבת ג' תמוז תשע"ח, והלידה הייתה ביום שלישי, יא ניסן, תשע"ט.

(כאן הסיפור בכלי התקשורת, בצירוף אזהרת צניעות: https://www.youtube.com/watch?v=nkJOp_9irjo&feature=emb_logo. <https://xnet.net.co.il/articles/0,7340,L-5524767,00.html>).

דור המדבר. אחרי גזירת המרגלים להתעכב במדבר ארבעים שנה וחטא קרח שהתרחש מיד אחריה, המשך פרשתנו תדלג 37.5 שנים אל **השנה האחרונה במדבר** וגזירת מות השלישייה שהנהיגה את ישראל, מרים, אהרן ומשה.

ואולם בתווך נכנסת "פרשת פרה", הלכות פרה אדומה המטהרת מטומאת מת, שהיא אחת הפרשיות ה**ראשונות** ששמעו ישראל מעודם, **כעשרה ימים אחרי יציאת מצרים** ועוד לפני **מתן תורה**:

1. **שמות טו, כב:** ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: ויבא מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה כי מרים הם ... ויורה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו **חק ומש-** **פט** ושם נסוהו - **רש"י:** במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהן: שבת, **פרה אדומה** (כמו שנאמר 'חק'), וכיבוד אב ואם ודינים.

את פרשת פרה הכירו לראשונה, כשלושה ימים אחרי קריעת ים סוף, מה שאומר כעשרה ימים אחרי יציאת מצרים. עוד נאמר בגמרא כי הפרשה נאמרה לישראל יותר מאוחר, כשנה אחר כך, ביום הקמת המשכן בראש חודש ניסן. שכן היה עליהם להיטהר ממת לקראת הפסח הראשון, ורק לאחר הקמת המשכן היו יכולים לקיים את המצווה כתיקונה, שמחייבת הזאה "נוכח פני אוהל מועד".

גיטין ט, א: שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן .. פרשת כוהנים ('אמור אל הכהנים' שלא להיטמא למת עקב התחלת העבודה במשכן) ... ופרשת פרה אדומה - **רש"י:** לפי שביום המחרת נשרפה הפרה להיות נטהרין לפסחיהן, וקודם לא יכלו לעשותה דבעינן 'והזה אל נכח פני אוהל מועד'.

החזקוני מתווך בין שני המועדים, כי במרה נאמרו הדברים כדיון עקרוני לעסוק בו, כלשון רש"י הנ"ל "שיתעסקו בהן", ושנה אחר כך נאמרו כהצעה מעשית לקום ולקיים אותה הלכה למעשה.

חזקוני שמות טו, כה: 'חק ומשפט' פירש רש"י פרה אדומה ודינין, מיהו לא **נעשית** עד שנה שניה.

וכאן עולה התמיהה איך נכנסה הפרשה כאן, רגע לפני שמדלגים אל השנה האחרונה במדבר?

הגמרא אומרת רעיון חשוב ומעניק כח:

מועד קטן כח, א: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת, אף מיתתן של צדיקים מכפרת.

התורה רוצה להרים את הרוח ולהדגיש את **החיים שאחרי ההסתלקות**: כהקדמה לסיפור מותם של מרים ואהרן, מדגישה התורה שההסתלקות היא לא גמר וסוף ח"ו. התורה קובעת כאן פרשה שאינה שייכת, כדי לרמוז שכשם שהפרה מעניקה חיים אחרי טומאת מת, כך מיתת צדיקים כוללת אלמנט חיובי, שמרפאת חרון אף ומעוררת את ישראל לעשות למעלה מכוחותיהם².

הבה נמשיך באותה הדרך ונחפש את החיים בתוך מה שנראה כהיפך החיים, עם סוגיה שקשורה ישירות למרכז הפרשה, דיני טהרת מת לעתיד לבוא.

ב. התנא רבי יהושע בן חנניה היה יחיד ומיוחד בין ענקי הדורות. כאשר רבו, רבן יוחנן בן זכאי, משבח את חמש תלמידיו המובהרים ומוצא מעלה בכל אחד (כמעין המתגבר, בור סוד שאינו מאבד טיפה וכו'), הוא אומר עליו בהפלאה: "אשרי יולדתו". רבן יוחנן לא נוקט שום מעלה ספציפית לגביו, אלא מפליא את עצם לידתו. שכן כדברי רבינו יונה: "הוא **כולל כל המידות הטובות שאדם מאושר בהם**".

רבי יהושע היה מאושר בכל: גאון התורה, תקיף ההנהגה, וגם בקי וממולח בדרכי החיים. רבי יהושע היה בקי בשבעים לשון (סנהדרין יז, ב), בחכמת החשבון והתכונה (הוריות י, א) ומסתובב תדיר בחצר הקיסר אדריינוס. בכלל זה, רבי יהושע היה מנהל וויכוחים עם חכמי העולם, כמתואר למשל בבכורות ח הויכוחים המפורסמים עם חכמי אתונה, שהיו גדולי הפילוסופים בזמנם.

אחד הדיונים המחוכמים נמצא בדפיו האחרונים של הש"ס, בין רבי יהושע ליהודי אלכסנדריה. באותם ימים הייתה אלכסנדריה בירת העולם המדעי והתרבותי. מלכות בית תלמי ייסדה בה את הספרייה הגדולה הראשונה בעולם, שכללה מאות אלפי מגילות, הם הקימו אוניברסיטה שלימדו בה גדולי חכמי יון כאוקלידס וארכימדס שנחשבים לאבות המתמטיקה, ובנו את "המגדלור" הראשון בעולם.

מנגד, ירושלים הלכה ושקעה במאבקים פנימיים וחיצוניים וצעדה אל חורבנה. קבוצת יהודים נכבדה התפתחה מיופייה של אלכסנדריה וחצתה את המדבר. הם הכירו את איסור החזרה למצרים, ככתוב "אשר ראייתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם", אבל התכוונו מראש ללכת לזמן קצר ולשוב (דבר המותר על פי ההלכה, כפי שהארכנו בשיעור לפרשת בשלח שנה זו), אולם למעשה שקעו בגולה ולא שבו. יצוין כי הבריחה מארץ ישראל לא הועילה להם, ובערך בתקופת החורבן, ביצעו הרומאים פוגרום חמור ביהודי אלכסנדריה וחסלו את כל היישוב.

באותם ימים פוגש אותם רבי יהושע בן חנניה והם מעלים בפניו 12 שאלות. הגמרא (נדה סט, ב) מחלקת את השאלות לדברי חכמה, אגדה, דרך ארץ, וגם לדברי בורות. אותנו מעניינות שלוש השאלות המוגדרות "דברי בורות". רש"י מפרש "בורות" מלשון "שטות", שכן השאלות נשענות על הנחות יסוד מוטעות. הספר "חכמת בצלאל" (שכתב רבי בצלאל רנשבורג, מגדולי חכמי פראג

2 המשך חכמה כותב רעיון חריף: התורה רוצה לרמוז על **ההמשכיות שאחרי מות אהרן**. לקראת המשך הפרשה שמתארת איך משה מעלה את אהרן להר ההר ומלביש את בגדיו לאלעזר בנו, קודמת פרשת פרה בה מודגש שאלעזר מנהל את כל עסק הטהרה, "ונתתם אתה אל לאלעזר הכהן ... ולקח אלעזר הכהן מדמה".

לפני כ-150 שנה), מפרש "בורות" בחולם, מלשון "קברים". שכן השאלות עוסקות בטומאת מתים.

2. נדה ע"ב: שנים עשר דברים שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניה ... שלשה דברי בורות: א. אשתו של לוט מהו שתטמא? אמר להם: מת מטמא ואין נציב מלח מטמא. ב. בן שונמית מהו שיטמא? אמר להן: מת מטמא ואין חי מטמא. ג. מתים לעתיד לבא, צריכין הזאה שלישי ושבועי או אין צריכין? אמר להן: לכשיחיו נחכם להן. איכא דאמרי: לכשיבא משה רבינו עמהם.

כל אחד מבין שאלו לא שאלות, אלא **חידות מרומזות**. באותם ימים סוערים שקדמו לחורבן ירושלים ולחורבנם האישי, אנשי אלכסנדריא ממש לא מודאגים מגדרה ההלכתית של אשת לוט או בן השונמית. אלו היו חידות מחוכמות שרמזו לסוגיה נפשית שקרעה את עולמם האישי.

הרבי מסביר כי אנשי אלכסנדריא שאלו נפשם לדעת, האם נותר בהם **ממקורם הראשון**? האם נותרו שייכים לעם ישראל לאחר שמרדו במולדתם והעדיפו את יוון על ירושלים? הם מציגים שלוש דוגמאות מחוכמות לאנשים שעברו **מהפך רדיקלי** ומבקשים לברר האם עדיין מוגדרים על שם **בסיסם**?

ליקוטי שיחות יח/251: אלכסנדריא היא הרי עיר במצ"רים, שעליה נאמר 'לא תוסיפון לשוב', והרמב"ם מדגיש שאלכסנדריא בכלל האיסור. ויש לומר שסברתם הייתה: לכתחילה הם הלכו זמנית על מנת שלא להשתקע שם, ואף שבינתיים השתקעו ולא יצאו משם - הולכים ב**תור המצב הראשוני**. ולכירור הדבר הציגו את שלוש השאלות של אשת לוט, בן השונמית, ומתים לעתיד לבוא.

הם מתחילים מהשינוי הקיצוני ביותר שעבר אדם אי פעם: אשת לוט הביטה לאחור והפכה לנציב מלח, וכאן הם דנים האם היא עדיין נחשבת גוף אנושי שרק כוסה במלח ולכן מטמאת אחרים בטומאת מת? הנמשל לעניינם הוא, שהשינוי בהם הוא קיצוני בלבד ועדיין מוגדרים על שם בסיסם.

רבי יהושע דוחה את סברתם ואומר: "מת מטמא ואין נציב מלח מטמא". אשת לוט איבדה את צורתה כאדם וקיבלה מהות חדשה של נציב מלח. הנמשל המצער לעניינם מובן.

מהרש"א: הם חשבו שאף שנשתנית להיות נציב מלח בצורתה, החומר הראשון שהוא בשר עדיין קיים ותיטמא. השיב להם דאין נציב מלח מטמא, שמה שמשנה ה' יתברך במעשה בראשית בשינוי הטבעיים הוא שינוי גמור, כאילו הוא בריאה חדשה, ואין כאן חומר ראשון כלל שיטמא.

הם מנסים שוב והפעם מציגים שינוי מצומצם מהמקרה הראשון: סיפורו של בן השונמית. אלישע הנביא נהג להתארח בבית אישה בשונם (באזור הגלבוע ועפולה של ימינו) וכהכרת הטוב בירך אותה בכך. היא ילדה ילד בריא ואחרי כמה שנים הוא יצא עם אביו לעבודת השדה. הילד התייבש בחום השמש, התלונן על כאב

ראש וכשהובא הביתה, נפל ומת. אמו לא איבדה עשתונות, היא רכבה למעונו של אלישע וצעקה: "אדוני איש האלוקים, אל תכזב בשפחתך". אל תיתן לי ילד כזב: ילד שחי שנים ספורות ומת. אלישע מגיע לביתה ומחיה את הילד.

וכאן מעלים דיון כזה: ברור שבאותן שעות שהיה מת, הוא טימא אחרים. השאלה היא לאחר ששב לחיים, האם עדיין מוגדר כמת שמטמא כמו קודם? יהודי אלכסנדריא רוצים לצאת מנקודת הנחה שגוף מת נותר מת, אלא שאלישע הוסיף בו מערכת הנעה היצונית כלשהי, שגורמת לו להיראות ולתפקד כחי. המשל לעניינם מובן, שגם השינוי שחל בהם הוא רק נוסף על מציאותם העצמית.

רבי יהושע מאכזב אותם שוב: "מת מטמא ואין חי מטמא". כלומר: אלישע יצר מציאות חדשה במעשה בראשית של מת שהופך לחי ואין לכך קשר עם המצב הקודם. גם הנמשל הזה מובן לעניינם.

מהרש"א: הם טעו לומר כי הגוף חשוב כמת ואלו החיים אשר באו לו ע"י תפלת אלישע אינם אלא מקריים, והגוף הוא עדיין מת ויטמא טומאת מת והשיב להם דאין חי מטמא דאין כאן חיים מקריים כי ע"י הנביא ג"כ אפשר שישנה מעשה בראשית וכאילו לא מת כלל.

הם מנסים בשלישית עם דוגמה של שינוי עוד יותר מצומצם ומבקשים לטעון שלפחות הוא משתייך למקורו הראשוני. וכאן מגיע הפלא הגדול השייך לענייננו: הפעם רבי יהושע עומד נבוך מול שאלותיהם ועונה שתי תשובות תמוהות במיוחד.

"מתים לעתיד לבוא האם חייבים הזאה שלישי ושבועי?". הערוך לנה, רבי יעקב אטלינגר, מגדולי רבני גרמניה לפני כ-150 שנה, מסביר את שאלתם כך: מיסודות אמונתנו הוא שהגוף עתיד להיבנות מחדש בתחיית המתים. עצם הלוז אינה נרקבת לעולם ומתוכה ייבנה ויצמח הגוף החדש לאורך ולרוחב. בכל השנים שעצם הלוז מונחת בקבר, ברור שהיא מטמאת אחרים שהולכים בקרבתה והם יתחייבו הזאה באפר פרה אדומה. השאלה היא בנוגע לעצמות החדשות שיצמחו ממנה ממש, האם הן נחשבות המשך מהעצם הראשונה ונטמאות ממנה ולכן המתים שיקומו לעתיד לבוא יתחייבו להיטהר בפרה אדומה? או שנאמר שהעצמות החדשות הן מציאות חדשה שאינה מתייחסת אל העצם הראשונה בקבר ולכן מתים לעתיד לבוא לא יתחייבו טהרה מטומאת מת?

שוב הרמז לעניינם מובן: אם נאמר כמו האפשרות הראשונה, שהעצמות החדשות הן רק המשך מהעצמות הישנות, גם להם יש תקווה.

הפעם עומד רבי יהושע נבוך מול שאלתם ועונה שתי תשובות תמוהות: א. "לכשיבואו נחכם להן". כלומר: כשהשאלה תהיה מעשית - נדון בה. ב. "לכשיבוא משה רבנו עמהם". וכאן הופך הדיאלוג להיות מדרש פליאה.

ראשית, מה הספק? הרי ברור שהאמת היא כמו האפשרות הראשונה והקמים לתחייה אמורים להיות טמאים? הגוף החדש צמח מתוך עצם ששכבה בקבר עשרות או אלפי שנים והייתה מטמאת כל אדם שעבר בקרבתה או אפילו רק עבר מעליה ואיך העצמות שנגעו בה וצמחו ממנה יהיו טהורות?

ב. גם תשובותיו של רבי יהושע אינן ברורות: מה פירוש התשובה

תעיר את העצמות הישנות.

בכך רומז רבי יהושע לאחד המדרשים מעוררי הלב: המדרש מעניק פרספקטיבה חדשה על השאלה המרכזית של פרשת השבוע, שעסקנו בה רבות בשנים הקודמות: איפה המחילה? היכן הרחמים האלווקיים? מה טעם סירב הקב"ה למחול למשה במעשה מי מריבה והתעקש שיישאר במדבר?

רבי יהושע נוקט בגישה שזה לא היה עונש, אלא מהות ההנהגה בעם ישראל: **מנהיגם בחייו ולא אחרי הסתלקותו**. משה לא היה היחיד שנשאר על אדמת המדבר, כל הדור שלו מת ונטמן בין החולות ומנהיג **לא עוזב ולא יעזוב את בני עמו**. הוא ראש שמחובר לגוף והולך עם הגוף ביחד וגם ישוב לעתיד עם בני דורו ביחד.

למה הדבר דומה? המדרש מביא משל מרגש (דברים רבה ב,ט): משל לאדם שאיבד כמה מטבעות במקום חשוך. הוא ביקש מאנשים עוברים להאיר עם פנס כדי למצוא את הכסף, אבל הם לעגו לו שמקדיש מאמצים עבור סכום פשוט. מה עשה? זרק מטבע זהב בין המטבעות הקטנים וכך כולם עצרו כדי למצוא את הזהב. כך אמר הקב"ה למשה: אם בני עמך יישארו על אדמת המדבר, מי יקים אותם בתחיית המתים? מי יעתיר עבורם לעתיד לבוא? אשאר ביניהם 'מטבע זהב' - נשמתך העצומה - ובזכותך יקומו אף הם.

זאת תשובתו העמוקה של ריב"ח לאנשי אלכסנדריה: היות שמהם רבנו יבוא **"עמהם"** ונשאר שם אלפי שנים כדי להיות **לצדם**, מוכח שמהו מהם נותר קיים. ולכן התחייה העתידית תהיה מתוך צמיחת הגוף הקיים ויזדקקו לאפר פרה אדומה שיעשה המלך המשיח, מהרה יגלה אכ"ה.

כמובן, המסר הנפשי העמוק היה סוף-סוף מה שציפו לשמוע: **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**: אל תעלו בדעתכם שנרקבתם לחלוטין ולא נשאר בכס אלא מעט עפר חסר משמעות. אל תאמינו למחשבות הייאוש שהזמן עשה את שלו. שכן **"משה רבנו עמהם"**. הוא לא נטש אתכם. משה רבנו לא מתמקד בהשגת שלמות עצמית בגן עדן, אלא נמצא עם בני דורו, מוכן לפזר טל תחיה על הנשמות היבשות מאורך הגלות. לכן גם בזמן הגלות עצמה, נותרת בכס עצם לזו טהורה וקדושה, שיד הטומאה אינה יכולה לשלוט בה והיא מעירה ומעוררת לתשובה שלמה. התחייה לעתיד בקרוב ממש, תהיה רק המשך מאותה עצם לזו שהאירה את ימי הגלות.

ליקוטי שיחות שם/247: הספק שלהם הייתה אודות דור המדבר, שאמר רבי עקיבא, שאין להם חלק לעולם הבא. ולכן עולה השאלה האם גופם נרקב לגמרי ותחיית המתים לעתיד תהיה באופן של התחדשות הגוף לגמרי ולא תהיה נגיעה במציאות המת שמטמאת. או נשארה עצם לזו מה-גוף הראשוני שלהם והיא תתפשט ותתרחב לעתיד לבוא ואז הקמים צריכים להיות טמאים מצד הנגיעה בחלק הגוף המת? ענה רבי יהושע: ראשית, **"לכשיבואו נחכם להן"**, כלומר, השאלה היא **מציאותית** ונוכל לבחון אותה רק כשתתרחש הקימה. שנית, **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**: מוכח בתנחומא שמה נשאר במדבר כדי להקים בני עמו בתחיית המתים, ולכן יבוא משה רבנו **"עמהם"**, כי הזכות שלו תקימה. ומכך מובן שנשאר משהו ממציאותם הראשונה ותחייתם תהיה מגופם הראשוני ויהיו צריכים הזאת טוממאת מת.

המתחכמת **"לכשיחיו נחכם להן"**? היה עליו לומר **"איני יודע"**, **"תשאלו רב אחר שמבין יותר ממני"**, בדיוק כמו שאומרת המשנה בפרקי אבות, **"החכם על מה שלא שמע אומר לא שמעתי"**? ומה כוונת תשובתו השנייה **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**? איך משה רבנו נכנס לכאן? הרי התשובה במקרה ספק היא **"עד שיבוא אליהו"** או **"תיקר"** - **"תשבי יתרץ קושיות ובעיות"**? עוד לא ברורה ההדגשה **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**? למה שיבוא עמהם? ואם יקום ראשון לפני כולם?!

3. ליקוטי שיחות יח/241: שתי תשובותיו של רבי יהושע בן חנניה תמוהות: ראשית, אם אינו יודע את התשובה, עליו לומר **"איני יודע"** ולא **"כשיקומו נחכם להן"**, כמד-תו של חכם **"שעל מה שלא יודע אומר לא שמעתי ומורה על האמת"**? שנית, מהו דיוק הלשון **"לכשיבוא משה רבנו"** ולא כמו הלשון השגור **"כשיבוא אליהו"**? ומהו דיוק הלשון **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**?

בהדרגה מעמיק ומפולפל על הש"ס (ליקוטי שיחות יח/248), העלה הרבי מליובאוויטש רעיון גאוני ומרגש שכל כך משקף את החשיבה של הרבי עצמו, וכאילו נכתב כמסר מחיה נפשות עבור זמננו.

ג. אנשי אלכסנדריה לא היו טיפשים, מדובר היה בגדולי עולם מזרעו של **"שמעון הצדיק"** ששימש ככהונה גדולה ארבעים שנה. הם דיברו על קבוצת מתים ספציפית שנושאת סיפור טראגי: **"מתי מדבר"**, מתי דורו של משה רבנו שמתו בחולות המדבר ומקום קבורתם לא נודע. רבי עקיבא אמר על בני אותו דור **"אין להם חלק לעולם הבא"**, החטא שלהם כה חמור, עד שהם לא נכנסו לעולם הבא. הנשמות שלהם נעלמו והתפוגגו ולא זכו לתיקון בעולם האמת.

וכאן עולה שאלה מרתקת לגבי מצבם הנוכחי: האם העובדה שאין להם חלק לעולם הבא מעידה שלא נשאר מהם כלום, לא מציאות של נשמה שתיכנס לעולם הבא ולא עצם לזו ממשית, אלא רק עפר רקבובי כלשהו ממנו תתחיל התחייה לעתיד לבוא. או שבכל זאת נותרה עצם הלוז כמו אצל כל יהודי אחר וממנה תצמח התחייה העתידית?

אם לא נותר מהם כלום זולת מעט עפר, התחייה שלהם תהיה חדשה לגמרי ולכן הם אמורים לקום טהורים מטומאת מת (ומעט עפר רקבובי אינו מטמא במגע). אבל אם התחייה תתרחש מתוך עצם הלוז, הם ככל מת שאמור להיות טמא ולהיטהר בפרה אדומה?

עונה רבי יהושע שתי תשובות: א. **"לכשיבואו נחכם להן"**. כלומר, אתם מעלים שאלה **מציאותית** שנצטרך לבחון אותה בעינינו. כשהם יקומו לתחייה, נשיב אותם על מיטה ונערוך ניתוח פתולוגי לעצמות שלהם: מה נותר מהגוף הקודם ומה ניצר מחדש ונקבל את ההכרעה ההלכתית.

ב. אחר כך רבי יהושע לא נותר בספק וממשיך ומעלה הערכה לגבי התשובה הנכונה: **"לכשיבוא משה רבנו עמהם"**!. משה נותר אלפי שנים קבור **עם בני עמו**, הוא מעולם לא נטש את הדור שלו וקבור לצדם בחולות המדבר, ואם כן סברא שנוותר מהם משהו משמעותי, כי אחרת לא היה לו מה להישאר לצדם. ולכן התחייה העתידית רק

לפניו במטרה לחזק עוד יותר את המחויבות של יוסף לביצוע המשימה.

והתמיהה מתבקשת: האם יוסף הצדיק מוחזק כאדם שאינו דובר אמת ח'ו, שהנחת יד על מקום המילה והתחייבות מילולית שלו אינה מספיקה?! התמיהה גדולה במיוחד לגבי ההשתחויה של אבא לפני בנו, שהיא מנוגדת לתביעת "איש אמו ואביו תראו", וברור שיעקב עשה זאת רק בגלל שהיה מוכרח להפעיל את כוח הרצון של יוסף לעשות זאת?

בשיחה מופלאה העניק הרבי לדברים מבט מהמם (ליקוטי שיחות כה/270): יעקב חשש שיוסף יסרב לבקשתו כי **זה בדיוק מה שעשה יוסף בעצמו!** בעוד שיעקב דרש להובילו לארץ ישראל, יוסף דרש מבניו את ההיפך. מילותיו האחרונות היו: "פקוד פקוד אלוקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה". אז, בבוא היום, כאשר תיגאלו ממצרים, תישאו את ארוני לארץ ישראל, ועד אז אומר הפסוק החותם את ספר בראשית: "וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו **ויישם בארון במצרים**". יוסף נשאר עימם יחד על אדמת ארץ העמים עד שייגאלו משם.

בין יעקב ליוסף שרר ויכוח אודות תפקידו של המורה והצדיק: יעקב טען שהצדיק צריך לעמוד גבוה מהתלמידים ולסמן את היעד: לאן **אמורים להגיע**. אם יהיה כל כך טוב במצרים למה ירצו לצאת משם? תפקידו של הצדיק הוא לעמוד בפסגת הקדושה ולסמן לתלמידיו את יעד הגאולה.

אבל יוסף סבר כי הצדיק לא רק מאותת לאן ללכת, אלא הוא **הדרך עצמה**. הוא **המדריך שצועד בראש הטור ביחד עם העדר**. הוא רב החובל שמוליך את הספינה. הצדיק אמור להיקבר במצרים כדי להיות עם חסידיו במדמנות ערוות הארץ, כדי שבבוא הימים הנוראים כששוט הקלגסים יונף על ראשם, כשילדים רכים יושלכו באכזריות אל מי היאור, יהיה לבני ישראל 'ציון' לגשת אליו. הם ייגשו אל קבר יוסף במצרים ויידעו שבכל צרתם לו צר. שההשגחה העליונה אינה נמצאת רק בארץ ישראל, בחלקים המוארים והיפים של החיים, אלא עמו אנוכי בצרה.

הם ייזכרו בסיפור החיים של יוסף עצמו, איך ההשגחה העליונה האירה את דרכו ברגעים השפלים והנמוכים ביותר, ויידעו כי יהודי לעולם אינו תקוע, וכל רגע הוא חלק חשוב ממסלול ההתקדמות של חיינו והארת העולם כולו.

ולמען האמת, זאת לא הייתה המצאה של יוסף, אלא הייתה לו מדריכה רבת השראה לכך. בעוד שיעקב ולא נקברו אחר כבוד במערת המכפלה, רחל, אמו של יוסף, ויתרה על נוחותה האישית ונקברה על אם הדרך אפרתה היא בית לחם, כדי שבבוא היום הנורא בו יגלה נבזראדן את בניה לבבל, הם יעצרו על קברה ויבכו בבכי של ילדים לאימא.

אכן דווקא מסירות הנפש הזו של רחל, להישאר היכן שצריכים אותה, לא לעזוב לעולם את בני עמה, היא זו שעומדת לנו בכל הדורות כהבטחת האלוקים המפורשת: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה ... כי יש שכר לפעולתך ושבנו בנים לגבולם" בקרוב ממש ולא עיכבן אפילו כהרף עין.

תוכן מליקוטי שיחות כה/272: לגבי שלילת הקבורה במצרים, מצאנו חילוק בין יעקב ליוסף: בעוד שיעקב אמר:

הנה סיפור מרטיט על עצם הלוח שאינה נרקבת לעולם ובזכות משה שבדורנו היא שבה ומתעוררת (סופר בכנס השלוחים הארוך שהתקיים לפני שנתיים באמצעות הזום, ואחת הסדנאות עסקה בטיפול בהתמכרות, סוגיה עצובה ששלוחי חב"ד נדרשים לה במהלך עבודתם והמנחה ממכון "רטורנו" סיפר מעשה מדהים על עצמו):

"קוראים לי אליעזר וגדלתי במשפחה חרדית בירושלים. כנער איברתי את דרכי, עולם הישיבות לא התאים לי והלמתי לעשות חיים באמריקה. נסעתי נלהב, אבל אמריקה לא האירה לי פנים. נכשלתי בכל עסק שניסיתי לפתוח, התגלגלתי בין בתי חב"ד בחיפושים אחרי אוכל, ולא פעם גנבתי חפצים כדי למכור ולקיים את עצמי.

כדי לפצות על הכאב, התדרדרתי לאלכוהול וסמים והייתי גר כהומלס בתוך רכב גנוב. בינתיים הייתי מספר למשפחתי בירושלים 'עלילות אמריקה'. אני קונה ומוכר, הולך ומתעשה, אבל בחיים האמתיים איברתי את הקשר למציאות. הזמן עבר והמשחק התקרב לסיומו. נותרתי בלי פרוטה וידעתי שאני מוכרח לחזור לירושלים לפני שאתמוטט לחלוטין. בקושי השגתי \$500 לטיסה כיוון אחד הביתה.

בדרך לשדה התעופה על שם קנדי, עלה בדעתי להיכנס לאוהל הרבי ולשפוך את לבי. לא גדלתי כחסיד ומעולם לא הרגלתי עצמי בכתיבה. אפילו ישיבה לא סיימתי, אבל הפעם שפכתי ושפכתי ולא החסרתי פרט אחד: על ביש המזל, הסמים, האלכוהול והייאוש שגמר אותי. כשסיימתי לכתוב, הרגשתי מזוהם וחוטא, שלא הייתי מסוגל להיכנס לאוהל הרבי ולקרוא את המכתב. השעה הייתה מאוחרת והטיסה התקרבה ועזבתי את המקום בלי לבקר באוהל הרבי.

נחתתי בארץ ושוב התחלתי עם הסיפורים על אמריקה המדהימה, אבל בתוך תוכי הייתי מבוהל. עוד יומיים תחלוף האופוריה וההתמכרות לסמים תכה בי. איך אציל את עצמי? אחרי יום אחד בארץ קיבלתי טלפון מאחותי. אישה רגישה, שפועלת כעובדת סוציאלית באחת העיריות בישראל והיא מבקשת להיפגש במסעדה. היא שמה את הדברים על השולחן וביקשה לדעת איך לעזור לי?

התברר שאימא לקחה את בגדיי לכביסה ומצאה את המכתב לרבי. הם מוכנים לעשות הכול ורק אושיט להם את היה. נכנסתי לגמילה ממכון 'רטורנו', אתחלתי את החיים והיום אני מציל אחרים.

בהזדמנות אחרת, חידד הרבי עוד יותר את מחויבות המנהיג לבני דורו, באמצעות אחת מהסוגיות המרגשות במקרא: ברגעי חייו האחרונים של יעקב אבינו, הוא קורא ליוסף אל המיטה ומבקש להניח ידו על ירך יעקב - מעשה המבטא שבועה חמורה - ולעשות אתו חסד ואמת. "אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותיי ונשאנתי ממצרים וקברתני בקבורתם".

ואז קורה דבר מוזר: בעוד שיוסף מצהיר על נכונותו להתגייס למשימה, "ויאמר אנכי אעשה כדברך" כשירו על ירך יעקב, יעקב אינו נרגע ודורש מיוסף להישבע בפיו: "ויאמר השבעה לי". באופן מדהים גם השבועה אינה משכנעת את יעקב והוא מאמץ את כוחותיו, קם ממיטת חוליו, אדם חולה בן 147 ברגעי האחרונים לפני מותו, וקד ומשתחוה לפני יוסף. וזאת כאות של כניעות וכבוד

'אל נא תקברני במצרים', יוסף השביע את בניו שיוציאו את עצמותיו עימם כשיצאו ממצרים ועד אז ארונו של יוסף היה עימם במצרים. שכן יעקב סבר ש'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים' וכדי שיהודים יוכלו לעלות ממצרים ולהעלות לקדושה את ענייני מצרים, עליהם לקיים קשר עם מקום **נעלה** ממצרים. ולכן יעקב היה צריך לצאת ממצרים ולהשביע את יוסף שיעשה זאת, בכדי לקשר את יוסף ובני ישראל עם בחינה נעלית ממצרים. אולם מצד עניינו של יוסף, יעקב צריך להישאר דווקא במצרים בכדי שזכותו תגן על בניו כפי שהם בגלות מצרים. ולכן יעקב דרש מיוסף **שבועה** על כך, התחייבות שלמעלה מטעם ודעת.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il